

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการทางการเคลื่อนไหว
หรือทางร่างกาย ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในจังหวัดนครปฐมFactors Influencing Rehabilitation Practice for Persons
with Physical Disability among Village Health Volunteers
in Nakhon Pathom Provinceกิริญา จำปาศรี, พย.ม.¹ Piraya Jampasri, M.N.S.สมสมัย รัตนกริชากุล, ส.ด.^{2*} Somsamai Rattanagreethakul, Dr.P.H.วรรณรัตน์ ลาวัจ, ปร.ด.² Wannarat Lawang, Ph.D.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกายของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในจังหวัดนครปฐม กลุ่มตัวอย่างคือ อสม. ในจังหวัดนครปฐม จำนวน 340 ราย ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป แบบวัดความรู้เรื่องการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ แบบสอบถามการรับรู้บทบาทการปฏิบัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ แบบสอบถามปัจจัยจูงใจในการปฏิบัติงาน แบบสอบถามปัจจัยค้ำจุนในการปฏิบัติงาน และแบบสอบถามการปฏิบัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการปฏิบัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการทางการเคลื่อนไหว ในภาพรวมและรายด้าน 6 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการค้นหาและประเมินปัญหาสุขภาพ ด้านการจัดทำฐานข้อมูลและทะเบียนคนพิการในชุมชน ด้านการจัดทำแผนฟื้นฟูสมรรถภาพ การประสานงานและการส่งต่อ ด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพเชิงรุก ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน และด้านการประเมินผลความ

ก้าวหน้า ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการทางการเคลื่อนไหว ของ อสม. พบว่า การรับรู้บทบาท ($\beta = .38$) ปัจจัยจูงใจ ($\beta = .36$) และปัจจัยค้ำจุน ($\beta = -.10$) สามารถร่วมกันทำนายการปฏิบัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการทางการเคลื่อนไหว ของ อสม. ได้ร้อยละ 40.40 ผลการศึกษานี้ให้ข้อเสนอแนะว่า พยาบาลควรพัฒนากิจกรรมในการส่งเสริมการรับรู้บทบาท และการสร้างแรงจูงใจใน การปฏิบัติงานของ อสม. เพื่อให้มีการปฏิบัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการทางการเคลื่อนไหว อย่างครอบคลุมเพิ่มมากขึ้น ทำให้คนพิการทางการเคลื่อนไหว มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

คำสำคัญ: คนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย การปฏิบัติการฟื้นฟูสมรรถภาพ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

Abstract

The purpose of this research was to identify the factors influencing rehabilitation practice for persons with physical disability among village health volunteers in Nakhon Pathom province. Participants of the study were 340 village health volunteers in Nakhon Pathom province who were recruited by multistage random sampling

¹ พยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลเมโย กรุงเทพมหานคร² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาการพยาบาลชุมชน คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

* ผู้เขียนหลัก (Corresponding author) e-mail: somsamai@buu.ac.th

technique. The research instruments consisted of the demographic questionnaire, the knowledge of rehabilitation questionnaire, the role perception in rehabilitation questionnaire, the motivation factors of rehabilitation practice questionnaire, the maintenance factors of rehabilitation practice questionnaire, and the rehabilitation practice questionnaire. Data were analyzed by using percent, mean, standard deviation, and stepwise multiple regression.

The results revealed that the overall and six aspects of rehabilitation practice including exploring and assessing health problems, setting up data-based and registration, making a plan of rehabilitation, coordinating and referring, providing proactive rehabilitation, the promoting family and community participation, and the evaluating rehabilitation progress were at moderate levels. Results of the stepwise multiple regression analysis indicated that role perception in rehabilitation ($\beta = .38$), motivation factors ($\beta = .36$) and maintenance factors ($\beta = -.10$) explain 40.40% of the variance of the rehabilitation practice for persons with physical disability. These findings suggest that nurses should develop strategies to promote role perception and increase the work incentives among village health volunteers to provide rehabilitation which would result in increasing the quality of life among persons with physical disabilities.

Key words: Person with physical disability, rehabilitation practice, village health volunteer

ความสำคัญของปัญหา

ความพิการเป็นสถานะทางสุขภาพที่แสดงออกมาในลักษณะของการสูญเสียความสามารถในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตในสังคม จากรายงานขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization [WHO], 2011)

พบว่า มีคนพิการมากกว่า 1,000 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 15 ของประชากรโลก โดยพบว่าคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย มีแนวโน้มสูงขึ้น อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้น การเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังที่มีภาวะแทรกซ้อน และอุบัติเหตุ ในประเทศไทยปัญหาความพิการของประชากรไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นสอดคล้องกับข้อมูลของประชากรโลก โดยพบยอดคนพิการสะสมที่ยังมีชีวิตอยู่ทั่วประเทศ ณ วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2558 จำนวน 1,740,816 คน หรือร้อยละ 2.5 ของประชากรทั้งประเทศ โดยพบความพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกายมากที่สุด มีจำนวน 857,655 คน คิดเป็นร้อยละ 49.3 ของคนพิการทั้งหมด (สำนักส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, 2559) จังหวัดนครปฐม มีจำนวนคนพิการที่จดทะเบียน ณ วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2558 จำนวน 17,515 คน คิดเป็นร้อยละ 1.9 ของประชากรทั้งหมด มีคนพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกายจำนวน 9,658 คน คิดเป็นร้อยละ 54.1 ของจำนวนคนพิการทั้งหมดซึ่งสูงกว่าสถิติของประเทศ (สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, 2559)

ความพิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกายส่งผลกระทบต่อตัวคนพิการเอง ครอบครัว และชุมชน กล่าวคือ คนพิการมีข้อจำกัดทางร่างกายทำให้ความสามารถในการทำกิจกรรมต่าง ๆ และการช่วยเหลือตนเองลดลง รู้สึกว่าตนไร้ค่า เป็นภาระต่อผู้อื่น ปิดกั้นตนเองจากสังคมไม่ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพตั้งแต่ระยะแรกเริ่ม ทำให้ความพิการรุนแรงมากขึ้น (ศูนย์สิทธิรเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์แห่งชาติ, 2551; สนาชชัย ถ้ำกลาง, 2557) ครอบครัวต้องมีภาระในการดูแลและค่าใช้จ่ายที่เพิ่มมากขึ้น (ศิริลักษณ์ มาบง, 2551) เมื่อมีคนพิการในชุมชน ชุมชนต้องรับภาระในการดูแล และรัฐบาลต้องใช้งบประมาณเพิ่มขึ้นสำหรับการฟื้นฟูสมรรถภาพและดูแลสุขภาพคนพิการ (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2551) ดังนั้น เพื่อให้คนพิการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น องค์การอนามัยโลก (WHO, 2005) จึงได้ริเริ่มและสนับสนุนให้ทุกประเทศดำเนินงานตามแนวคิดการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Rehabilitation [CBR]) ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของ